

EDUCAȚIE, MENTALITATE ȘI CULTURĂ ÎN ERA INTERNET

ELENA IANOȘ-SCHILLER*

slenus2002@yahoo.com

Abstract: *As usually we know **mentality** refers to the specific way of thinking of a person or collectivity. Education is therefore conceived as a continuous self-formation and self-development activity, open to improvement at intellectual, moral, technological, esthetic and physical level as well as at **the formal, the non-formal and informal** one. Therefore, the educational result is by all means an autonomous and harmonious human product.*

Keywords: *mentality, education, formal education, non-formal education, informal education, permanent education, information literacy and creativity, digital information, information technologies, information products, means and strategies of communication, society of knowledge.*

Omenirea a evoluat, creând, pe lângă bunuri materiale, valori reprezentând cultura universală, valori care au fost transmise și îmbogățite din generație în generație. În fiecare epocă, oamenii au avut o anumită educație, mentalitate și cultură. În era Internet, acestea prezintă caracteristici specifice, datorate utilizării, la nivel global și individual, a tehnologiei informației și telecomunicațiilor, a resurselor digitale și serviciilor oferite de mediul Internet și marchează trăsăturile specifice pentru omul modern, care trăiește și muncește în societatea bazată pe cunoaștere.

De-a lungul istoriei s-a constatat că dezvoltarea omului și a civilizației a fost strâns legată de educație, mentalitate și cultură, văzute atât la nivel individual, cât și la nivel colectiv sau chiar global. Fiecare popor, dar și fiecare individ își are propria mentalitate și cultură, care-l conturează ca o entitate distinctă.

Mentalitatea reprezintă felul particular de a gândi al unei persoane sau al unei colectivități, ca factor important, uneori, mult mai important, decât ar părea la prima vedere, care poate influența semnificativ modul de reacție, într-un context bine definit: *perioadă istorică, delimitare geografică,*

---

* Conf. univ. dr., - Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București.

grad de civilizație etc. Mentalitatea este dependentă, pe lângă epoca istorică, aria geografică, religie, dezvoltarea economico-socială, de gradul de pregătire și de cultură dobândit la nivel individual și colectiv, ceea ce face ca mentalitatea să fie influențată de factori diverși. Odată ce a fost dobândită, mentalitatea se modifică mai lent, în raport cu alte însușiri. Fiecare epocă istorică s-a caracterizat printr-un anumit tip de mentalitate: mentalitatea erei sclavagiste, mentalitatea feudală, mentalitatea capitalistă, mentalitatea comunistă, mentalitatea societății informaționale.

Desigur că, într-un anumit tip de societate, nu toți membrii ei au aceeași mentalitate, dar diferită de la o generație la alta, ceea ce conduce și la conflictul dintre generații. Un exemplu elocvent privind mentalitatea din societatea actuală, cea marcată de tehnologiile informației și telecomunicațiilor, este introducerea cardului, ca modalitate de plată pentru salarii și pensii, achitare de taxe, efectuarea plăților pentru cumpărături și servicii etc. Dacă majoritatea celor din tânăra generație au acceptat cu ușurință utilizarea cardurilor, inclusiv pentru efectuarea tranzacțiilor prin mediul Internet, cei mai mulți din generația a treia nu pot fi convinși să primească pensia pe card sau să folosească un card cu bandă magnetică sau un smartcard. Chiar și în cazul în care drepturile salariale sunt date pe card, există încă mulți, care își scot banii pentru a putea să folosească modalitatea tradițională de plată (cash).

Reiese că, în cadrul societății bazate pe cunoaștere, ce caracterizează sec. al XXI-lea, prioritățile trebuie să vizeze și formarea unei noi mentalități, cea informațională, care este focalizată pe informație digitală și comunicare electronică. Prin trecerea de la un tip de societate la alta, se produc mutații semnificative și în ceea ce privește mentalitatea, iar cei care și-o modică mai repede se pot adapta mai ușor noii societăți. Cu siguranță, un nou mod de gândire caracterizat în primul rând prin adaptabilitate, nu se poate forma de la sine, automat și rapid. De aceea, construirea mentalității informaționale poate fi formulată ca obiectiv în zona factorilor de care depinde aceasta. Dacă momentul istoric, spațiul geografic, religia, dezvoltarea economică sunt date obiective, gradul de pregătire și cultura, în sensul acumulării, posesiei de cunoștințe variate în diverse domenii, se formează și se dezvoltă.

Prin urmare, schimbări ale mentalității se produc și prin *educație*, care înseamnă creștere, dezvoltare, cultivare, având ca menire pregătirea omului ca element activ al vieții sociale, un fenomen social, specific uman, care a apărut odată cu societatea, dintr-o necesitate proprie a acesteia și a evoluat odată cu ea.

Ca și în cazul mentalității, educația diferă în funcție de condițiile materiale și spirituale ale societății, prezentând particularități în funcție de perioada istorică, de aria geografică etc. Prin succesiunea în timp, au evoluat și mecanismele, conținutul și finalitatea educației, ca proces complex de formare, la nivel individual și colectiv, a membrilor societății.

Societatea postmodernă, când se afirmă un nou model cultural, reprezintă un context nou în care trebuie regândit *idealul pedagogic* actual. Elaborarea acestuia a presupus sintetizarea a două modele de proiectare. Primul, modelul social privește două tipuri de societate: o societate închisă, caracterizată prin tendința de reproducere a stării existente, care elimină competiția valorică, și o societate deschisă, caracterizată prin tendința de depășire a stării actuale, care promovează competiția după criterii relevante social¹. Al doilea, modelul psihologic, vizează două tendințe de organizare a personalității: o personalitate reproductivă care receptează pasiv influențe externe și o personalitate creativă care receptează activ influențele externe². Omul, nefiind nicio entitate total pasivă, nicio ființă cu un activism supranatural, idealul pedagogic al erei informaționale va viza formarea *personalității creatoare și autonome, adaptabilă la condiții de schimbare inovatoare rapidă*, specifice societății postindustriale de tip informațional.

Educația a fost definită din antichitate și până în epoca modernă. Astfel, referindu-se la educație, Platon arăta că este „arta de a forma bunele deprinderi sau de a dezvolta aptitudinile native pentru virtute ale acelor care dispun de ele”, iar Aristotel accentua faptul că „educația trebuie să fie un obiect al supravegherii publice, iar nu particulare”. În epoca iluministă, Jean-Jacques Rousseau considera că „Educația negativă presupune înlăturarea oricărui obstacol din calea dezvoltării firești, totul trebuind lăsat să se producă de la sine fără nicio intervenție”. Filosoful german Immanuel Kant făcea următoarea afirmație, privind educația: „este plăcut să ne gândim că natura omenească va fi mai bine dezvoltată prin educație și că se poate ajunge a i se da o formă care să-i convie cu deosebire. Aceasta ne descoperă perspectiva fericirii viitoare a neamului omenesc”.

Astăzi, pedagogia, ca știință a educației, definește acest concept fundamental în funcție de repere metodologice de ordin social, psihologic și, integrator, psihosocial, și privește educația ca produs – ca produs al unei clase și al unui moment istoric -, ca proces – de formare și dezvoltare

---

¹ Popper K.R. în *Societatea deschisă și dușmanii ei*, Ed. Humanitas, 1993.

² Golu Mihai în *Dinamica personalității*, Ed. Geneze, București, 1993.

a personalității umane – și, respectiv, ca activitate. Această ultimă perspectivă analizează educația simultan, ca produs și ca proces, proiectat și realizat în cadrul unei activități deschise perfecționării și autoperfecționării. În această accepție, devenită clasică, “educația este o acțiune pe care o exercităm nu numai asupra semenilor noștri, ci și asupra noastră înșine”³.

Tendințele de evoluție a educației, angajate, în perspectiva sec. al XXI-lea, la scara modelului cultural al societății postindustriale informatizate vizează:

- formarea-dezvoltarea permanentă a personalității, posibilă și necesară prin formele și conținutul educației;
- autoformarea și autodezvoltarea personalității prin educație permanentă;
- valorificarea deplină a educabilității în nivelul corelației factorilor educație-mediu-ereditate;
- proiectarea curriculară centrată pe obiective formative corelate cu conținuturi și metodologii corespunzătoare.

Aceste orientări asigură integrarea tendinței de abordare socială a educației, ca produs, cu tendința de abordare psihologică a educației ca proces.

Educația este astfel concepută ca activitate de autoformare și autodezvoltare permanentă a personalității, deschisă perfecționării în plan intelectual, moral, tehnologic, estetic și fizic, la nivel *formal, nonformal, informal*.

Acțiunile și influențele pedagogice realizate simultan sau succesiv la nivel instituțional și la nivel noninstituțional structurează formele educației: educația formală, educația nonformală și, respectiv, educația informală.

Educația formală reprezintă ansamblul acțiunilor pedagogice proiectate instituțional prin structuri organizate sistemic, pe niveluri și trepte de studii, în cadrul unui proces de instruire realizat prin planuri, programe, manuale, cursuri etc.

În condițiile societății informatizate, *informatizarea învățământului* reprezintă o strategie pedagogică adaptată la nivel de politică a educației. Aceasta se realizează prin strategii ca:

- valorificarea noilor tehnologii;

---

³ Dotrens Robert în „A educa și a instrui”, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970.

- dezvoltarea unui sistem de autoinstruire eficientă;
- promovarea unei educații individualizate;
- stimularea creativității în raport cu posibilitățile maxime ale fiecărei personalități.

Aceste strategii vizează în aceeași măsură elevul și profesorul.

Practica informatizării învățământului presupune valorificarea calculatorului și a tehnologiilor informatice, în sens larg, în vederea realizării scopurilor educației.

Informatizarea s-a realizat și se realizează continuu la nivel managerial, atât în domeniul sistemului, cât și al procesului de învățământ, în conținut, metode și mijloace de învățământ.

Utilizarea calculatorului în procesul didactic a devenit o necesitate în condițiile dezvoltării accelerate a tehnologiei informației. Pentru noile generații de elevi și studenți, deja obișnuiți cu avalanșa de informații multimedia, conceptul de asistare a procesului de învățământ cu calculatorul este o cerință intrinsecă. Acesta este perceput pe rând, ca o jucărie, o unealtă, o resursă de informații, intrând în obișnuința zilnică pentru comunicare, informare, instruire.

Numită de unii ca „*inovația tehnologică cea mai importantă a pedagogiei moderne*” instruirea asistată de calculator (IAC) contribuie la eficiența instruirii. Interacțiunea elev/student/calculator permite diversificarea strategiilor didactice, facilitând accesul elevului/studentului la informații mai ample, mai logic organizate, structurate variat, prezentate în modalități diferite de vizualizare. De fapt, nu calculatorul în sine ca obiect fizic, înglobând chiar configurație multimedia produce efecte pedagogice imediate, ci calitatea programelor create și vehiculate corespunzător în structurarea informațiilor, a produselor informatice, integrate după criteriile de eficiență metodică în activitățile de instruire. Modernizarea pedagogică implică deci, existența echipamentelor hardware, a software-ului și a capacității de adaptare a lor de receptare și valorificare în mediul instrucțional. Pe lângă hardware și software, tehnologia înseamnă și alte resurse de informare în afară de profesor ca furnizor de cunoștințe. Comunicarea cu specialiști, accesul la biblioteci virtuale, articolele științifice sunt posibilități ce se oferă celui ce vrea să se informeze prin utilizarea facilităților oferite de legătura la rețeaua globală Internet și a aplicațiilor specifice acestuia.

Orice apel la mijloace didactice pune în balanță avantaje și dezavantaje. Valoarea instruirii asistate de calculator constă în faptul că, prin organizarea procesului de învățare, principiile didactice (al însușirii

conștiente și active, al sistematizării și continuității, al accesibilității și însușirii temeinice a cunoștințelor) acționează concomitent și în fiecare moment al activității elevului/studentului cu programă, stimulând formarea și dezvoltarea capacităților intelectuale, precum și deprinderi de muncă independentă. De asemenea, se reduc, în mod simțitor, timpul necesar însușirii cunoștințelor și redundanța inerentă procesului de transmisiune a informațiilor de la profesor sau manual la elev/student.

Pe lângă avantaje, această modernă și eficientă formă de învățare are și destule limite: individualizează excesiv învățarea eliminând dialogul elev/student-profesor, dirijează pas cu pas activitatea mentală a subiectului, împiedicându-l să-și dezvolte capacitățile creatoare. De asemenea, nu surprinde toate reacțiile elevului/studentului la perturbațiile interne și externe, accentuează verbalismul (în scris) fără a dezvolta suficient intuiția, limitează formarea unei motivații superioare, spiritul critic și gândirea independentă.

Calculatorul, acest mijloc modern și inteligent, această uluitoare nouă sursă de informare devine concurentul profesorului, de aceea rolul celui din urmă va suferi modificări. Profesorul se va degreva treptat de activitățile de rutină, dar va trebui să elaboreze programe și componente software educaționale. Va trebui, în același timp, să înțeleagă că, oricât de bune ar fi aceste programe, el, profesorul rămâne mașina perfectă de învățat.

Educația *nonformală* reprezintă acțiuni pedagogice în cadru instituționalizat extradidactic și extrașcolar, care completează educația formală. Acest tip de instruire complementară se realizează în centre școlare, ansambluri sportive și culturale, concursuri, olimpiade etc., pe de o parte, și, pe de altă parte, în activități perișcolare (excursii, universități populare, vizionări de spectacole și de expoziții) sau parașcolare, în mediul socio-profesional (cu soluții de perfecționare, reciclare etc.). Și aceste circuite pedagogice utilizează resurse moderne: videotecă, mediatecă, discotecă, radio, televiziune școlară, instruire asistată pe calculator, cu rețele de programe nonformale etc. Trebuie menționat caracterul vocațional al educației nonformale, deoarece aceasta sprijină elevii, studenții, adulții cu șanse speciale minime sau maxime de reușită școlară sau profesională și le stimulează dezvoltarea la nivel de performanțe sau competențe superioare. Reținem de asemenea caracterul opțional al acestei forme de educație, pentru că se realizează în funcție de dorințele în materie de educație ale elevului sau studentului; în etapa

contemporană se constată preferința pentru domenii noi care țin de cultura informațională.

Tipologia formelor de educație cuprinde și educația *informală*. Aceasta reprezintă influențele pedagogice exercitate spontan și continuu asupra personalității umane de la nivelul familiei, localității, cartierului, străzii, microgrupurilor sociale, mediului (social, cultural, profesional, economic, religios), a comunității (locale, zonale, naționale), a mass-mediei (presă scrisă în mod tradițional sau în format digital, radio, televiziune).

Specificul educației informale consemnează tendința de accentuare a funcției informative, în condițiile extinderii surselor de influență pedagogică, dezvoltate în societatea modernă, postmodernă, contemporană; aceasta, în detrimentul funcției formative a educației. În condițiile societății informaționale, aria de influențe a educației „spontane” înregistrează o creștere substanțială constantă, susținută de o masă informațională enormă ca volum, dar eterogenă, foarte variată și inegală de la zi la zi și de la persoană la persoană, uneori chiar incorectă pe alocuri. În același timp, ascensiunea mass-mediei, cu implicarea mijloacelor tehnologice de vârf, generalizează fenomenul de „suprainformare” și de „hiperstimulare senzorială”, care atinge proporții greu controlabile pedagogic, în special în cazul posturilor de televiziune prin cablu, al emisiunilor de radio pe unde ultrascurte, ale rețelelor de calculatoare, al mediului Internet.

În cadrul educației informale, un rol important îl are familia, pentru că multe dintre cunoștințele de bază referitoare la natură, regulile de comportament, activitățile cultural-sportive, deprinderile de folosire a mijloacelor audio-video etc. sunt dobândite în familie. Rolul deosebit al familiei reiese și din expresii de genul „*femeile sunt temelie educației în fiecare generație*”, „*bambusul nu se îndoiește după ce a crescut, copilul nu învață când e mare*” etc. și trebuie analizat sub mai multe aspecte: fizic, intelectual, moral și estetic.

În ceea ce privește dezvoltarea fizică, familia asigură hrana și îmbrăcămintea, supraveghează starea de sănătate și modul de creștere, stabilește regimul de viață (ore de masă, ore de odihnă, ore de joacă etc.), creează primele deprinderi de igiena personală, precum și de practicarea a unor activități sportive, activități culturale, activități practice. Familia observă aptitudinile pe care le are copilul, căutând să formeze, încă din primii ani de viață, dorința copilului de ști, de a se informa, de a-și manifesta liber înclinațiile, preferințele, fără ca activitățile să fie percepute de copil ca obligații sau constrângeri. Dezvoltarea fizică trebuie să se afle

în interdependență cu dezvoltarea intelectuală, și, în familie, copilul învață să vorbească, pentru a-și exprima gândurile, stările sufletești, părerile etc.; de aceea familia joacă un rol primordial pentru dezvoltarea proceselor intelectuale, pentru stimularea spiritului de observație, a gândirii logice, a spiritului creativ etc. Un alt aspect legat de educația familială constă în formarea deprinderilor de comportament civilizate: politețe, respect de sine și față de cei din jur, cinste, ordine, loialitate, prietenie, respectarea valorilor morale și materiale etc., iar, din acest punct de vedere, părinții trebuie să fie reale modele; în sens contrar, copilul va fi derutat și va considera valorile morale ca pe niște noțiuni abstracte și nu le va acorda importanță. Chiar dacă, datorită ritmului alert al vieții, ce caracterizează societatea modernă, părinții dispun de mai puțin timp pentru creșterea și educarea copiilor, trebuie să se știe că sincopele din educație au efect pe termen lung, efect care de multe ori este imprevizibil.

În sfârșit, educația în familie trebuie să fie guvernată de afecțiune.

În societatea modernă, caracterizată de generalizarea utilizării calculatoarelor și a resurselor digitale, educația familială prezintă ca particularitate *folosirea de către copii a tehnologiilor informatice și a Internetului*, încă din primii ani de viață. Mulți dintre părinți sunt de-a dreptul încântați de faptul că un copil este interesat de calculator de la vârsta preșcolară, în general, de filme cu desene animate și jocuri. Interfețele de tip grafic, folosite de majoritatea produselor informatice, permit un acces rapid, care nu mai depinde de cunoștințe de operare, ci doar selectarea unor opțiuni reprezentate prin mici desene sugestive, ale căror funcții asociate sunt ușor învățate de copii, chiar încă înainte de a ști să citească. Uneori, părinții chiar încurajează copiii să stea cât mai mult la calculator, fără a se gândi la efectele nocive pe care le poate produce utilizarea în exces a calculatorului, a Internetului. Ca orice dependență și dependența de calculator nu este bună, producând efecte nedorite asupra dezvoltării copilului, care începe să aprecieze mai mult comunicarea într-un mediu virtual, decât în unul real. Nu puține sunt cazurile în care copilul se izolează, are probleme cu vederea, nu mai respectă orele de masă și de odihnă, își schimbă comportamentul, nu mai face sport, nu mai socializează etc. De multe ori, filmele pentru copii, inclusiv cele de desene animate, stimulează agresivitatea copilului, ceea ce poate avea efecte pe termen lung.

Semnele care ar trebui să le dea de gândit părinților sunt oboseala accentuată a celor mici, insomniile, coșmarurile datorate scenelor violente din jocuri sau uneori, emoții foarte puternice cu semne vegetative. „Cei

mici petrec foarte mult timp făcând chestii pe calculator. Ideea este că dependența se formează în timp și prin structurarea plăcerii, plăcerea de a fi în fața calculatorului și de a trăi emoțional ceea ce vede în jocul pe calculator”, a declarat psihologul Tamara Iscru, doctor în medicină.

La nivelul copilului se produce o invadare a fanteziei în conștiința lui. În loc să trăiască în lumea reală ajunge să trăiască în lumea virtuală. Și asta îi place, pentru că aici poate exista orice, fără responsabilitatea celui care a făcut acel lucru, fără să aibă un angajament real sau emoțional. În lumea reală este exact invers; aici fără niște reguli nu putem supraviețui.

Copiii au nevoie de toată atenția celor din jur, și, mai ales, nu trebuie lăsați singuri în fața calculatorului sau a televizorului, urmărind, de cele mai multe ori, informații care denaturează realitatea, pentru că ei iau de bun tot ceea ce văd. Văzând anumite lucruri pe ecran, copiii cred că așa și este.

Dependența se poate instala în câțiva ani, însă cu cât este mai mică vârsta apare nevoia de calculator. Unele studii arată că un copil de clasă primară ar trebui să nu depășească mai mult de o jumătate de oră pe zi în fața computerului, cei de gimnaziu, o oră, iar un adolescent ar fi bine să se mulțumească doar cu două ore fracționate, dar asta înseamnă să lucreze efectiv pentru școală. Desigur, se impune o corelare între sarcinile școlare date de profesori, care nu trebuie să supraîncarce și să îl oblige pe elev să stea prea mult în fața calculatorului. Obișnuința unor cadre didactice de a cere elevilor, studenților eseuri interminabile, referate bazate pe informație abundentă culeasă de pe Internet, fără a verifica conținutul materialelor documentare și mulțumindu-se cu îndosărierea în portofoliul elevilor/studenților este total greșită. Chiar dacă sarcina didactică presupune operarea cu această tehnologie modernă, cadrul didactic are obligația să dozeze conținuturile cerințelor, astfel încât să nu-l determine pe elev/student să stea timp îndelungat în fața calculatorului, creând astfel, premisele pentru instalarea dependenței de calculator și de lumea virtuală.

Pentru a-i scăpa de „mreaja” calculatorului, psihologii îi sfătuiesc pe părinți să facă o selecție cât mai riguroasă a activităților pe care le dezvoltă cei mici în fața monitorului, pentru că cele mai multe nu dau semne nici de viață echilibrată, nici de educație permanentă.

Sunt foarte mulți părinți care mărturisesc faptul că își încurajează copiii să lucreze la calculator, mai mult, le fac și adrese de e-mail pentru a corespunda cu colegii. Este bine, dar este în același timp important să le

arate copiilor cum pot să și învețe cu ajutorul calculatorului, nu doar cum să se joace.

De aceea, chiar dacă, mai ales în ultimul timp, părinții sunt ocupați cu problemele de serviciu, cu cele pentru găsirea resurselor financiare necesare familiei, ducând un mod de viață din ce în ce mai alert, ei trebuie să înțeleagă că educația copiilor este prioritară, deoarece debutul greșit în educație reprezintă un risc pentru dezvoltarea ulterioară a copilului. În educație, ceea ce se greșește azi, nu se știe dacă mâine mai poate fi corectat. Pentru a veni în ajutorul părinților, unele dintre componentele software actuale includ facilități, prin care se poate realiza restricționarea accesului la un sistem de calcul. Un exemplu este *Parental Controls*, din sistemele de operare Windows Vista, Windows 7, care permite limitarea accesului copiilor la un conținut informațional neadecvat, în funcție de nume, tip de conținut sau ratingul *Entertainment Software Rating Board* (ESRB). Se pot opera setări referitoare la: orarul de acces la calculator, limitele de timp pentru navigare pe web, listele de programe permise etc.

Educația *permanentă* reprezintă o direcție importantă de formare-dezvoltare a personalității, care urmărește valorificarea tuturor formelor educației realizate pe tot parcursul existenței umane și în orice moment al existenței umane.

Într-o „carte manifest” cu valoare programatică, Paul Lengrand, în 1970 a definit obiectivele generale ale educației permanente:

- crearea structurilor și a metodelor favorabile formării-dezvoltării personalității umane pe tot parcursul existenței sale;
- pregătirea personalității umane pentru autoinstruire și autoeducație.

Realizarea acestor obiective solicită o nouă politică a educației, care să unească educația școlară cu educația adulților. Se vorbește tot mai des despre instruire școlară/universitară prin rețele informatizate.

Educația permanentă în condițiile erei Internet devine „o temă de meditație și de acțiune” care angajează „reflecții teoretice”, dar și „sugestii practice” în ceea ce privește educația pentru toți, educația părinților, educația pentru democrație, educația pentru perfecționare și recalificare profesională etc., care stimulează chiar proiectarea „unei didactici pentru adulți”⁴.

---

⁴ Urban Czyck, Franciszck, „*Didactica pentru adulți*”, Ed. Didactică și Pedagogică, 1975.

Se poate confirma, în consecință, „*permanența educației permanente*”, direcție care nu exclude, ci din contră, angajează flexibilitatea educației permanente în termeni de creativitate.

Era Internet, cu oferta sa de mijloace de învățare, cu rețelele de instruire prin mass-media și prin calculator multiplică posibilitățile de comunicare pedagogică eficientă diferențiată, individualizată și reprezintă un mediu și o etapă ideală în educația permanentă.

Noile educații sunt definite în programele UNESCO, adoptate în ultimele decenii, ca „*răspunsuri ale sistemelor educaționale la imperativele lumii contemporane*” de natură politică, economică, ecologică, demografică, sanitară etc. „*În termeni de obiective pedagogice sunt vizate: educația relativă la mediu, educația pentru bună înțelegere și pace, educația pentru participare și democrație, educația în materie de populație, educația pentru o nouă ordine internațională, educația pentru comunicare și pentru mass-media, educația pentru schimbare și dezvoltare, educația nutrițională, educația casnică modernă*”⁵.

Pătrunderea noilor educații se realizează și sub forma unor module de studiu independent difuzate și prin sistemele de comunicare moderne: televiziune, radio, rețele de calculatoare. Evoluția acestui nou tip de forme de instruire răspunde provocărilor „*emergente grave și de anvergură planetară*” înregistrate mai ales după 1989 sub genericul *problematika lumii contemporane*.

În societatea modernă, bazată pe cunoaștere, accentul educației cade pe *inteligență și creativitate*, prin procesul educațional-formativ dorindu-se dezvoltarea conștientă a potențialului biopsihic și crearea unui tip de personalitate care este cerut, atât de actualele condiții, cât și de cele de perspectivă ale mediului socio-economic, tehnic și cultural, într-o permanentă schimbare și diversificare. În timpul procesului de învățare, cunoștințele se pot modifica, iar aceasta poate induce modificări în modul de înțelegere, în modul de a lua decizii sau în modul de a acționa. Crearea cunoștințelor presupune existența unei persoane sau grup de persoane care au idei novatoare, introduc concepte noi sau realizează inovații, ceea ce se poate obține prin activitatea de cercetare științifică, prin realizarea de proiecte novatoare, prin experimente etc. Teoretic, cunoștințele se împart în două mari categorii: prima categorie fiind formată din cunoștințele explicite, care pot fi exprimate printr-un limbaj formal, pot fi transmise de la un individ la altul și pot fi înregistrate, în vederea păstrării lor, iar cea

---

⁵ Văideanu George, „*Noile educații*”, 1986.

de a doua, din cunoștințele tacite, care sunt reprezentate prin cunoștințele personale care se bazează pe experiență, convingeri etc. Cunoștințele explicite apar în cărți, baze de date, depozite de date, site-uri etc., iar cele tacite se regăsesc în legende, convingeri, zvonuri etc.

Potrivit studiilor incluse în literatura de specialitate, procesul de creare a cunoștințelor, inclusiv a celor organizaționale, are la bază două coordonate, prima referindu-se la faptul că doar oamenii creează cunoștințe, iar cea de a doua, la faptul că există o interacțiune între cunoștințele explicite și cele tacite. Pornind de aici, se conturează cele patru procese de creare/conversie a cunoștințelor: socializarea, externalizarea, combinarea și internalizarea. Prin acestea se realizează o spirală, fără început și sfârșit, procesul fiind deci continuu și urmărind rafinarea informațiilor pentru a facilita regăsirea, învățarea și rezolvarea problemelor reale. Rezultatele obținute din acest proces de creare trebuie testate și validate pentru a le determina veridicitatea și valoarea.

Acumularea de cunoștințe determină înțelepciunea, adică abilitatea de a identifica adevărul și de a face raționamente corecte pe baza cunoștințelor anterior dobândite la nivel individual. La nivelul unei organizații, înțelepciunea se obține prin aplicarea cunoștințelor colective.

Dezvoltarea tehnologiilor informatice a făcut posibilă apariția și dezvoltarea domeniului inteligenței artificiale, prin care s-a realizat simularea prin mijloace și tehnici informatice a raționamentului uman, pe baza unui set de cunoștințe ale experților dintr-un domeniu, stocate pe medii digitale. În faza de început, cercetările în domeniul inteligenței artificiale au fost orientate spre rezolvarea unor probleme ușor formalizabile, care, însă, necesitau un comportament inteligent. Ulterior, aceste cercetări au încercat reducerea numărului foarte mare de combinații folosite pentru rezolvarea problemelor, iar una dintre cele mai importante contribuții aduse de inteligența artificială științei calculatoarelor a fost aceea de tratare a problemelor dificile din punct de vedere al timpului de rezolvare, în probleme posibil de rezolvat, în sensul obținerii unei soluții satisfăcătoare într-un interval de timp rezonabil. Alte cercetări în domeniul inteligenței artificiale s-au orientat spre simularea unor capacități umane cum ar fi: limbajul, văzul sau auzul, care implică atât elaborarea unor algoritmi de prelucrare complicați, cât și folosirea unor dispozitive tehnice speciale. Încercarea de a simula comportamentul inteligent uman a condus la investigarea unor alte tipuri de probleme, probleme care implică un grad înalt de expertiză umană, cum ar fi: managementul, proiectarea și rezolvarea problemelor ingineresti,

diagnosticul medical etc. Aceste probleme necesită modelarea unor volume mari de informații, informații, care, de cele mai multe ori, sunt dificil de formalizat, cum ar fi: experiența și intuiția. Ca rezultat direct al unor astfel de cercetări a fost crearea sistemelor expert, care implementează conceptele inteligenței artificiale și care includ mai multe componente: baza de cunoștințe, baza de fapte, motorul de inferențe, generatorul sistemului și interfața sistemului. În prezent, sistemele expert sunt utilizate în domeniul afacerilor, fiind implementate cu succes în cadrul managementului.

Educația are un impact direct și asupra *culturii*, care, potrivit definiției formulate de UNESCO, reprezintă „o serie de caracteristici distincte a unei societăți sau grupă socială în termeni spirituali, materiali, intelectuali sau emoționali”. Pe baza educației, se formează pregătirea membrilor societății, care influențează atât gradul de cultură al fiecărui individ în parte, cât și cultura unei colectivități (regionale, naționale, universale etc.) într-o anumită perioadă a istoriei. Cultura reprezintă, în fapt, cea mai importantă moștenire pe care oamenii o primesc, dar pe care nu toți reușesc să o valorifice corespunzător. Dacă educația este un fenomen social, specific uman, care diferă în funcție de condițiile materiale și spirituale ale societății, având menirea dezvoltării omului ca om, ca forță de muncă și ca ființă socială, cultura reprezintă acumulări cantitative și calitative transmise prin pictură, literatură, muzică, arhitectură, mass-media, ritualuri, religie etc. Aceasta își are originea în capacitatea universal umană de a crea valori, norme etc. și de a le transmite generațiilor viitoare, valori culturale ce pot fi însușite prin diverse forme ale memoriei subiective și obiective. Trebuie însă făcută diferențierea dintre *cultură*, reprezentată de totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire, precum și a instituțiilor necesare pentru comunicarea și transmiterea acestor valori și *omul de cultură*, ca persoană educată, cu un nivel intelectual ridicat, care are cunoștințe temeinice privind valorile culturale universale. O altă departajare trebuie făcută între omul de cultură și cel care creează valorile culturale.

Desigur, acest articol nu și-a propus realizarea unei analize a conceptelor privind cultura și valorile culturale, ci numai o prezentare succintă a impactului pe care-l are, în epoca modernă, o nouă componentă a culturii: *cultura informațională*⁶. Deși recent, acest concept a fost

---

⁶ Conceptul de *cultură informațională* a fost introdus în limba română odată cu apariția și dezvoltarea societății informaționale, fiind întâlnit și în alte limbi (*la culture de*

previzionat de Alvin Toffler, care în lucrarea „*Al treilea val*” din 1980, a făcut referire la apariția epocii informației și a Internetului, în care civilizația industrială va fi înlocuită de o cultură tehnologică și informațională, care va depinde, în cea mai mare măsură, de creativitate. Tranziția de la epoca industrială către era informațională implică o serie de mutații semnificative, atât la nivelul societății, cât și la nivelul fiecărui individ în parte. Previziunile lui Alvin Toffler s-au adeverit și se constată că societatea mileniului trei este o societate a erei digitale, a erei bazată pe cunoaștere, în care resursele informaționale, cu precădere cele în format digital, au căpătat noi valențe. Membrii societății sunt tot mai preocupați de valorificarea acestor resurse, care au permis înlăturarea barierelor spațiale și temporale, sporind astfel considerabil, atât gradul de accesibilitate, cât și aria lor de utilizare.

În literatura de specialitate, există mai multe definiții pentru cultura informațională. Astfel, este prezentată ca „*abilitatea de a recunoaște o nevoie informațională de a localiza, evalua, utiliza efectiv și de a comunica informația în variate forme*”⁷ sau ca „*o nouă artă liberală ce include de la cunoașterea utilizării calculatorului și realizarea accesului la informație până la o reflecție critică asupra naturii informației, asupra contextului și impactului social, cultural și chiar filosofic*”⁸. Dar indiferent de exprimarea folosită, rezultă că acest concept reprezintă un demers de muncă intelectuală și de comunicare. Pentru a nu fi marginalizați, pentru a se integra și adapta rapid noilor cerințe, membrii societății bazate pe cunoaștere trebuie să-și formeze această cultură informațională, reprezentată de abilitățile necesare identificării unei nevoi informaționale și găsirii unei soluții de rezolvare a acesteia prin localizarea, evaluarea, prelucrarea și utilizarea informației. Sub acest aspect, cultura informațională presupune o bună cunoaștere a naturii informației, a modului ei de organizare, a modalităților de regăsire într-o varietate de surse și tehnici de acces, pentru a putea fi selectată, procesată și aplicată pentru rezolvarea unor probleme concrete. Aceste cunoștințe presupun dobândirea unor competențe adecvate care permit integrarea cu succes în societatea informațională.

---

l'information în limba franceză sau *information literacy* în limba engleză) pentru a desemna abilitatea de a găsi, evalua, utiliza și comunica informația în toate formele ei de manifestare (<http://www.csupomona.edu>)

⁷ Definiție dată pe 30 septembrie 1997 de State University of New York (SUNY) Council of library Directors (<http://olis.sysadm.suny.edu>)

⁸ Definiție dată de Shapiro Jeremy și Shelley Hoghes în articolul *Information Literacy as a Liberal Art*, publicat în *Educom Review* (martie/aprilie, 1996).

Concluzii

Societatea contemporană există și evoluează în „imperiul” informaticii. Din punct de vedere lingvistic, termenul „informatică” devine tot mai frecvent utilizat, se îmbogățește cu noi conotații, câmpul semantic se dezvoltă devenind tot mai productiv și se asociază conceptelor aparținând unor domenii tot mai diverse. Se vorbește despre școală informatizată, tehnologii informaționale, strategii informaționale, servicii informatice, produse informatice, despre cultură informațională și, de ce nu, despre mentalitate informațională. Între cele trei concepte abordate – mentalitate, educație, cultură – educația are rolul formativ, ea este aceea care formează cultura și poate modela și determina mentalitatea.

Din perspectiva istorică, idealul pedagogic corespunzător etapei societății informatizate este personalitatea creatoare, iar din perspectiva modelelor culturale, idealul pedagogic al postmodernității este personalitatea deschisă, adaptabilă la schimbări de tip inovator prin dobândirea de noi valori: creativitate generală și specială, autonomie în activitate, responsabilitate socială și individuală. Această personalitate va opera cu următoarele competențe: *de a învăța, de a comunica în limba oficială, de a comunica în limbi străine, competențe de bază în matematică, știință și tehnologie, competențe informatice, competențe sociale și civice, competențe antreprenoriale și competențe de exprimare culturală.*

Formarea și dezvoltarea acestei personalități se realizează printr-un ansamblu de acțiuni și influențe, prin diferite forme de educație (formală, nonformală și informală), care se desfășoară succesiv și simultan.

Imperativele lumii contemporane adaugă acestor acțiuni și „noile educații”, concept concretizat în obiective pedagogice. Acestea reflectă tensiunea ideologică și psihosocială a problemelor lumii contemporane: democrația, dezvoltarea economică, apărarea mediului natural, valorificarea timpului liber, relațiile dintre sexe, rolul religiei, raportul dintre național și internațional în viața politică, raportul dintre național și universal în creațiile culturale, cultura societății postindustriale, de tip informatizat.

Aplicarea noilor educații este dependentă de atitudinea de deschidere față de instruirea permanentă, de voința de autoperfecționare continuă. Punctăm astfel, o direcție importantă a activității de formare și dezvoltare a personalității și anume, educația permanentă, mai actuală ca niciodată. Nu este un nou tip de educație, ci, mai degrabă, un principiu de organizare, care include, în interdependență, toate aspectele, dimensiunile

și formele educației. În era Internet, care conduce spre societatea bazată pe cunoaștere, necesitatea educației permanente derivă tocmai din caracteristicile acestui nou tip de societate (dinamism și înnoire continuă, un bagaj mai mare de cunoștințe, abilități și competențe sporite, adaptabilitate etc.), având un rol important pentru formarea și pregătirea omului modern.

Numitorul comun al acestor influențe organizate sistematic sau spontane este calculatorul omniprezent și informatizarea atotstăpânitoare.

Conceptul de societate informațională a devenit o sintagmă obișnuită, aproape sinonimă, suprapusă societății contemporane. Noile tehnologii de informare și comunicare sunt prezente în toate domeniile de activitate ale fiecărei persoane: activitate profesională, petrecerea timpului liber, cercetare științifică. În viața cotidiană, calculatorul a devenit ceva obișnuit, ba chiar indispensabil, iar software-ul educațional este vedeta acestui început de mileniu. Este un domeniu în plină expansiune, care produce mutații nu numai în instruire, dar devine și un produs comercial pe cale să-și definească propria piață, extinsă mult dincolo de granițele școlii. De aceea, folosirea lui ridică probleme din ce în ce mai complicate societății.

Statistica reflectă imaginea informatizată a lumii contemporane cu consecințe pozitive sau negative. Iată câteva date. Ziarul New-York Times a publicat într-o săptămână mai multe informații decât a primit o persoană obișnuită din secolul al XVIII-lea, pe toată durata vieții: în prezent, cunoștințele noastre sunt dublate la fiecare doi ani, dar în 2021 se vor dubla la fiecare trei zile; 29% dintre copiii între 9 și 12 ani au site de socializare, foarte mulți dintre ei cad victime ale abuzului de încredere; 36% dintre copii nu citesc deloc cărți; 30% consideră privitul la televizor opțiunea preferată pentru timpul liber; 73% văd reclame la băuturi alcoolice; 22% dintre copii între 9-14 ani au văzut cel puțin un film pornografic, erotic sau de groază.

Cel mai problematic este domeniul educației informale. Existența influențelor pedagogice informale nu poate fi eludată. Ea trebuie valorificată, dar aceasta presupune elaborarea unor răspunsuri la următoarele întrebări-problemă. *Cât din informația percepută devine cultură, adică informație prelucrată și integrată în ansamblul achizițiilor personale? Care este beneficiul formativ produs în timpul celor 4-6 ore zilnice de vizionare a televiziunii și a mai multor ore la calculator? Ce procent din imaginile și datele percepute informal pot fi reactualizate în dezbateri și analize, înainte de a pătrunde în depozitul imens al uitării?*

Particularizând pentru copilul de vârstă preșcolară, școlară ne putem întreba. *Cât memorează spre a operaționaliza în alte contexte situaționale? Câte cunoștințe însușite spontan și aleatoriu se pot integra în ansamblul de achiziții însușite sistematic? Ce rezultat se va obține la nivelul formativ al deprinderilor și comportamentelor?*

Fenomene în creștere constantă, care nu pot fi neglijate, cum sunt hiperstimularea senzorială și suprainformarea cu o cantitate de informații eterogenă solicită o mediere pedagogică atentă și permanentă, realizabilă prin intermediul instituțiilor de educație formală/nonformală, care trebuie să valorifice influențele pedagogice și experiențele de viață acumulate la nivel informal.

Se poate face afirmația că societatea modernă reprezintă un nou stadiu al creativității umane în care un rol stimulator îl joacă tehnologiile informației și comunicației, cu precădere, utilizarea resurselor informaționale digitale și a serviciilor mediului Internet. Constituirea spațiului virtual global a creat posibilități de trecere în acest spațiu a multor activități curente legate de comunicare, învățare, tranzacții comerciale și financiare, interacțiune cu administrația publică etc., ceea ce modifică modul de viață, atât din perspectiva profesională, cât și din cea personală. Pentru a face față acestor provocări, omul modern trebuie să înțeleagă și să utilizeze noile mecanisme, fără a crea însă, un dezechilibru între viața reală și spațiul virtual cu care este confruntat.

Învățământul modern trebuie axat pe capacități și competențe și nu pe o memorare mecanică a informațiilor, pe o memorare de tip logic, care să se bazeze pe dezvoltarea gândirii, capacității cognitive și creativității, în urma acumulării unui fond de cunoștințe bine consolidate.

În esență, educația este o artă, ce permite trecerea informațiilor din conștient în subconștient, prin școlarizare și pregătire continuă, care conduce la individualizarea membrilor societății. În prezent, sistemele educative, așa după cum am mai subliniat, nu mai reprezintă doar acumularea de cunoștințe, ci o dezvoltare psihologică și cognitivă a fiecărui individ, în parte. Dacă până nu demult, procesul de predare-învățare se limita, de cele mai multe ori, la acumularea cantitativă a informațiilor, la momentul actual se urmărește crearea unui proces formativ, sprijinit pe utilizarea rațională și valorificarea creativă a resurselor informaționale. Procesele educaționale actuale îmbină metodele tradiționale cu cele de pregătire continuă: e-learning, e-teaching, accesarea resurselor bibliotecilor virtuale etc., care înlătură barierele temporale și spațiale pentru accesul la informații și însușirea cunoștințelor, creând și

abilitățile și competențele de a localiza, evalua și utiliza informația, ca cerințe pentru pregătirea specialiștilor din diverse domenii de activitate în societatea bazată pe cunoaștere. Școala are datoria să depășească normativitatea excesivă a programelor, tendința didacticistă a metodelor, ca și predispoziția spre rutină a sistemului, în favoarea deschiderii spre noi modalități de organizare a acțiunii pedagogice.

În ceea ce privește copilul și calculatorul, acest partener agreabil, care „știe” tot și nu obosește niciodată, psihologii observă și recunosc că nu e ușor să fii părinte în ziua de azi. Dependența față de computer se poate instala în mai puțin de un an la vârste fragede. Odinioară, părinții și dascălii erau singurele surse de cunoștințe pentru copii. În prezent, presa, radioul, televiziunea, Internetul devin surse de cunoaștere pentru copil, care câștigă cunoștințe disparate, trecătoare, superficiale, dar care contribuie la dezvoltarea intereselor lor intelectuale. Toate mijloacele de informare și comunicare duc la smulgerea copilului din copilărie, trezesc în el, în mod prematur, în perioada de creștere - în care echipamentul său cerebral este în plină evoluție - idei și dorințe ce nu sunt ale vârstei și față de care familia și școala pot fi dezarmate. Oricât s-ar câștiga, cu ajutorul tehnologiilor moderne, la nivelul achizițiilor cognitive, nu trebuie să se neglijeze raportul dintre dezvoltarea intelectuală și dezvoltarea emoțională și, mai ales, relaționarea interumană. Prin urmare, copilul trebuie educat și condus să profite inteligent de tot ce i-ar putea oferi aceste invenții minunate fără a se lăsa subjugate de ele. Să învețe, să vadă, să asculte, să învețe să gândească și, mai ales, să rămână stăpân pe judecata sa. Sunt cerințe pentru școală, familie și societate, în egală măsură.

Caracteristicile prezentului și, cu atât mai mult, ale viitorului sunt permanenta evoluție, avansul tehnologiilor informaționale, schimbarea radicală a modului de viață, de comunicare cu ceilalți. În aceste condiții, educația modernă își propune să asigure sănătatea fizică și să mențină sănătatea mintală, adică să producă oameni echilibrați, în stare să reacționeze pozitiv la situațiile și complicațiile vieții, să-și valorifice calitățile intelectuale și afective, să nu privească temători și cu rezistență schimbarea, ci cu încredere. Eșecul în dezvoltarea capacității de a reacționa la schimbare poate atrage după sine pasivitatea și alienarea. Prin urmare, finalitatea educației, rămâne un produs uman autonom și armonios din toate punctele de vedere. Va fi omul inteligent și creativ, capabil să opereze cu informația, să își construiască un nou tip de cultură, cultura

informațională, să-și contureze un nou tip de mentalitate, mentalitatea informațională a noului mileniu.

BIBLIOGRAFIE

1. Cersmit, I., (2002), *Sisteme de instruire alternative și complementare. Stiluri și strategii*, Ed. Aramis, București.
2. Cristea, S., (1998), *Dicționar de pedagogie*, Ed. Pedagogică, București.
3. Dotfrens, R., (1970), *A educa și a instrui*, Ed. Pedagogică.
4. Golu, M., (1993), *Dinamica personalității*, Ed. Geneze, București.
5. Ianoș-Schiller, E., (2011), *E-business. Concepte, componente, aplicații*, Ed. Pro Universitaria, București.
6. Ianoș-Schiller, E., (2011), *Sisteme de calcul și aplicații informatice pentru domeniul economic*, Ed. Pro Universitaria, București.
7. Ionescu, M.R., (1997), *Sala de "Dezbateri de didactică aplicată"*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
8. Ionescu, M., (1995), *Didactica modernă*, Cluj-Napoca.
9. Iovan, M., (1997), *Repere în pedagogie – prin universul educației*, Arad.
10. Lengrand, P., (1973), *Introducere în educația permanentă*, Ed. Pedagogică, București.
11. Mureșan, M. Ianoș-Schiller, E., (2011), *Procesa digitale în societatea cunoașterii*, Ed. Pro Universitaria, București.
12. Mureșan, M. Ianoș-Schiller, E., Irimia, R., Vlășceanu, A.N., (2007), *E-business. Soluții informatice în era digitală*, Ed. Pro Universitaria, București.
13. Nicola, I., (1992), *Pedagogie*, Ed. Didactică și Pedagogică, București.
14. Nicola, I., *Tratat de pedagogie școlară*.
15. Popper, K.R., (1993), *Societatea deschisă și dușmanii ei*, Ed. Humanitas, București.
16. Urban Czyck, F., (1975), *Didactica pentru adulți*, Ed. Didactică și Pedagogică.
17. Văideanu, G., (1986), *Noile educații*.
18. Văideanu, G., (1988), *Educația la frontiera dintre milenii*, Ed. Politică, București.